

УДК 336.711.642

М. І. Дуба,
д. е. н., професор, директор інституту фінансово-банківської аналітики,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ
І. Ю. Стукан,
аспірант кафедри менеджменту банківської діяльності,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ

ДИНАМІЧНИЙ ІНДИКАТОР ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

M. Dyba,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Director of Institute of financial and banking analytics,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
I. Stukan,
Postgraduate, Department of Banking Management,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

DYNAMIC LIQUIDITY INDICATOR OF THE BANKING SYSTEM UNDER CONDITIONS OF ECONOMIC INSTABILITY

У статті досліджено основні показники ліквідності банківської системи. Обгрунтовано перелік чинників, які впливають на формування ризику ліквідності та на їх основі створено та поетапно розраховано динамічний індикатор ліквідності. Проаналізовано динаміку розвитку банківської системи України на основі традиційних нормативів та запропоновано додаткові показники ліквідності, які доцільно використовувати для економічно нестабільних умов. Перспективи для подальших досліджень мають розрахунки прогнозних значень ризику ліквідності та обгрунтування перспектив впровадження відповідних заходів щодо його мінімізації з огляду на фази банківської кризи. Безпосередньо ліквідність розглянуто у якості важливого індикатору надійності банківського сектору та компоненти повернення довіри до фінансових посередників.

The main indicators of liquidity within the banking system are investigated in the article. The factors, which influence the formation of liquidity risk, are studied within the particular list. The dynamic liquidity indicator is created and gradually calculated on the basis of above mentioned factors. The dynamics of the banking system of Ukraine is analyzed on the basis of traditional norms and additional liquidity indicators, which are proposed for use under economic unstable conditions. The forecasted value of liquidity risk and the introduction of appropriate measures to minimize such risks during the phases of the banking crisis have prospect of further improvement. Liquidity is considered as a significant indicator of the banking sector reliability and an important component of the trust returning to financial intermediaries.

*Ключові слова: ліквідність, динамічний індикатор, ризик, банківська система, економічна нестабільність.
Key words: liquidity, dynamic indicator, risk, banking system, economic instability.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Потреба аналізу, якісної та кількісної оцінки величини ризиків банківського сектору зумовлена існуванням чіткого взаємозв'язку між поточним станом бан-

ківської системи та індикаторами економічного зростання національної економіки. У свою чергу, підтримка стабільного економічного зростання та збереження стабільності банківського сектору є неможливою за

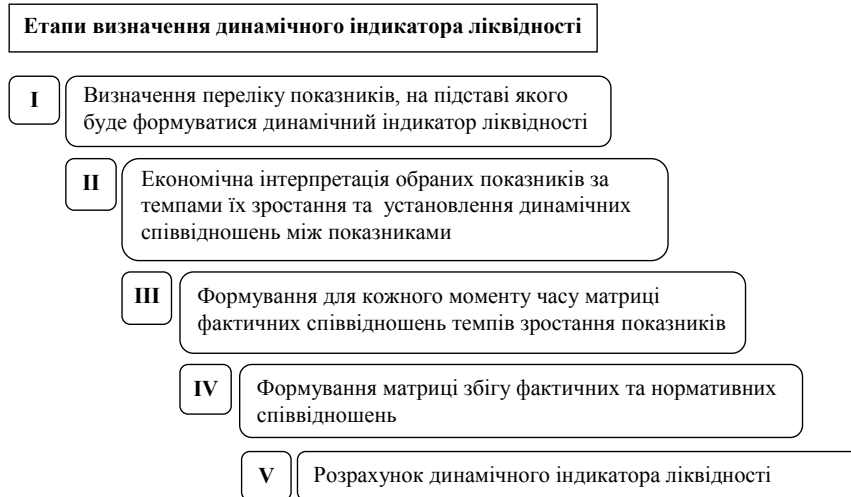

Рис. 1. Процес розрахунку динамічного індикатора ліквідності

умови відсутності чіткого уявлення щодо природи їх нагальних проблеми. Зокрема, виникає необхідність дослідити ключові характеристики ризиків, що виникають у процесі банківської діяльності. Традиційно почесне місце з-поміж функцій банківської системи займає трансформація активів, залучення вільних ресурсів у економічних суб'єктів та подальше розміщення активів на більш вигідних умовах, що, у більшості випадків, включає їх розміщення на інший строк. Тому безпосередня діяльність банківських установ стає причиною виникнення ризику ліквідності. У свою чергу, в зв'язку із постійним розширенням спектру чинників економічної нестабільності, зростає перелік ризиків, які впливають на банківську ліквідність. У таких умовах особливої актуальності набуває обґрунтування динамічного індикатора ліквідності, подальше дослідження можливостей прогнозу оптимального рівня ліквідності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У зв'язку із актуалізацією наведених вище питань, протягом останніх років в економічній літературі значна увага приділялася аналізу проблем ліквідності як на мікро- так і на макро- рівні. Зокрема проблеми управління ліквідністю банківської системи набули поширення у працях окремих вітчизняних та зарубіжних науковців, а саме: С. Грей, Т. Левітта, С. Шмуклера, Л. Примостки, А. Мороза, Г. Карчева, Т. Іванова, О. Мицак,

Д. Олійник, О. Лаврушин та інших [1— 10]. У працях авторів висвітлено низку підходів до управління ліквідністю комерційних банків, проаналізовано показники ліквідності, визначено підходи до управління банківською ліквідністю. В результаті аналізу праць фахівців, можемо стверджувати, що управління ризиками ліквідності є найважливішим інструментом стратегічного планування у банківському секторі, тому потребує подальших детальних досліджень та оцінки.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є аналіз основних чинників, які спричиняють ризики ліквідності банківської системи України. Це вимагає застосування розширеного переліку показників, які відіграють важливу роль у контексті формування економічної нестабільності, а також інтегральної оцінки ризику ліквідності в умовах сьогодення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Сучасний банк є складною динамічною системою, що зумовлює потребу широкого використання математичних методів під час розробки сучасних ів до управління ризиком ліквідності. Це дозволить отримати узагальнюючу (інтегральну) оцінку ризику ліквідності. Перспективним напрямом комплексної оцінки ризику ліквідності та платоспроможності банків є використання методів непараметричної статистики [1]. Методологічною базою наведених методів виступає нормативна

Таблиця 1. Нормативні значення показників ліквідності, %

№	Показник	Норма, %
1	Норматив миттєвої ліквідності	> 20
2	Співвідношення капіталу і активів	> 10
3	Частка державних цінних паперів в активах	< 30
4	Частка проблемних кредитів в активах	< 10
5	Частка неробочих активів в загальних активах	< 30
6	Співвідношення вкладів населення і капіталу	15-20
7	Відношення коштів п'яти найбільших кредиторів до коштів клієнтів	≤ 50
8	Відношення коштів в касі та на коррахунку у НБУ до 20% коштів «на вимогу» фізичних та юридичних осіб	≥ 100
9	Відношення приросту/відтоку коштів клієнтів до зобов'язань	≥ -3
10	Відношення строкових депозитів до загальної суми кредитів	> 30

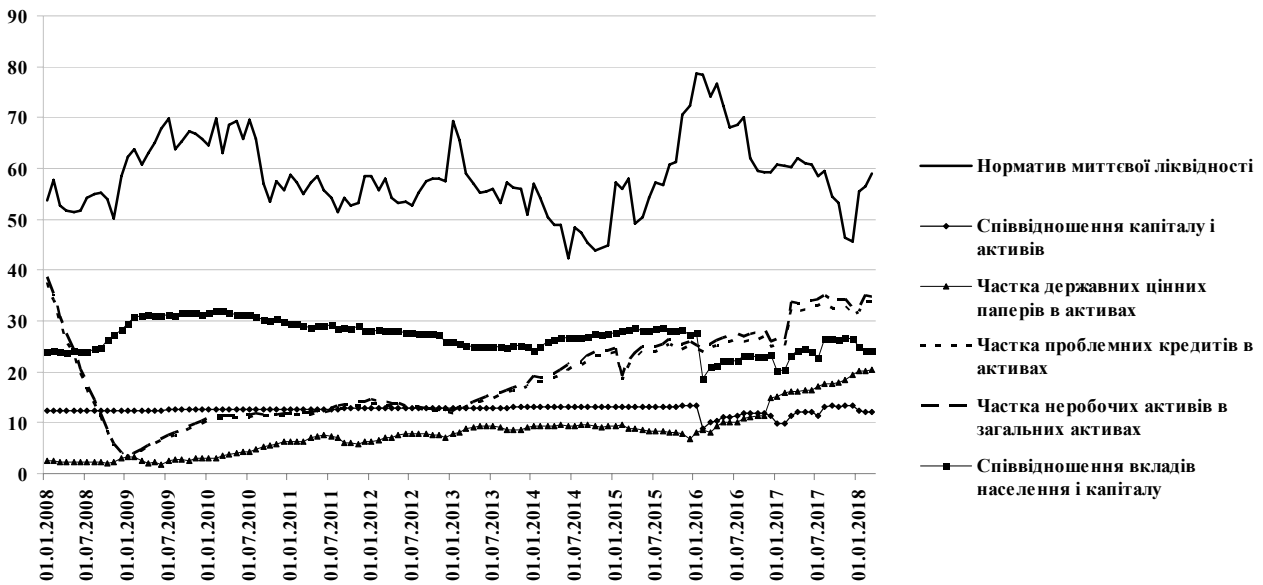

Рис. 2. Динаміка ліквідності банківської системи України за окремими показниками, %

модель системного аналізу фінансової звітності. В основу методів покладено динамічний індикатор, що представляє собою сукупність показників, упорядкованих за темпами зростання. Ранжований ряд показників дає можливість показати їх динаміку, враховуючи співвідношення та взаємовплив показників. Тобто формується основа для оцінки рівня ліквідності банку, який неможливо точно оцінити за допомогою жодного окремого показника.

Для побудови динамічного індикатора ліквідності використовується ординальна (порядкова) шкала, яка дозволяє встановити, що конкретний показник має властивість більшою чи меншою мірою впливати на ліквідність порівняно із іншими показниками.

Наші сучасники пропоную розглядати два види векторних оцінок під час оцінки ризику ліквідності [2]:

$U^1t(t)$ — вектор оцінок, розрахований за лінійним динамічним нормативом;

$U^2t(t)$ — вектор оцінок, розрахований за нелінійним динамічним нормативом на основі нормативної та фактичної матриць співвідношень.

У нашому дослідженні для розрахунку динамічного індикатора використовуємо вектор $U^2(t)$, який базується на матричних обчисленнях.

Динамічний індикатор ліквідності розраховуємо у кілька етапів (рис. 1).

На першому етапі визначаємо перелік показників, на підставі якого згодом, сформуємо динамічний індикатор ліквідності. Цей етап є надзвичайно важливим під час побудови моделі, оскільки від того, наскільки чутливими будуть вибрані окремі показники ліквідності, залежить точність оцінки ризику ліквідності. Формування переліку показників має базуватися на системному підході, слід враховувати рівень ліквідності активів, стабільності пасивів, надійність банку. Варто звернути увагу на те, що незначна кількість показників не дозволяє отримати точну узагальнюючу оцінку, а незначні зміни в динаміці окремих показників можуть призвести до суттєвих змін узагальнюючої величини. І навпаки значна кількість показ-

ників призводить до втрати чутливості оцінки до зміни в їх динаміці, а саме значні зміни не призводять до відповідних змін в динамічному індикаторі. Тому досвід використання ординальних шкал свідчить про доцільність використання при упорядкуванні не менше 6-ти та не більше 10-ти показників [3].

Традиційно для побудови динамічного індикатора ліквідності банків використовують шість показників, які дозволяють оцінити рівень ліквідності банку:

- норматив миттєвої ліквідності;
- співвідношення капіталу і активів;
- частка державних цінних паперів в активах;
- частка проблемних кредитів в активах;
- частка неробочих активів в загальних активах;
- співвідношення вкладів населення і капіталу.

В умовах економічної нестабільності доцільно додати наступні показники:

- відношення коштів п'яти найбільших кредиторів до коштів клієнтів (визначається рівень концентрації активів);
- відношення коштів в касі та на коррахунку у НБУ до 20% коштів "на вимогу" фізичних та юридичних осіб (визначається рівень ліквідного покриття);
- відношення приросту/відтоку коштів клієнтів до зобов'язань (визначається рівень нарощування ресурсної бази);
- відношення строкових депозитів до загальної суми кредитів (визначається рівень фінансування кредитів).

Порогові значення наведених показників відображено в таблиці 1.

Нормативні значення таких показників, як частка державних цінних паперів в активах та співвідношення капіталу до вкладів населення визначено на підставі аналізу відповідного світового досвіду. Нормативні значення для співвідношень індикаторів №7, 8, 9 та 10 встановлено на основі міжнародних рекомендацій.

Динаміка вищевказаних показників демонструє суттєві протиріччя, які виникають під час діагностування ліквідності (рис. 2).

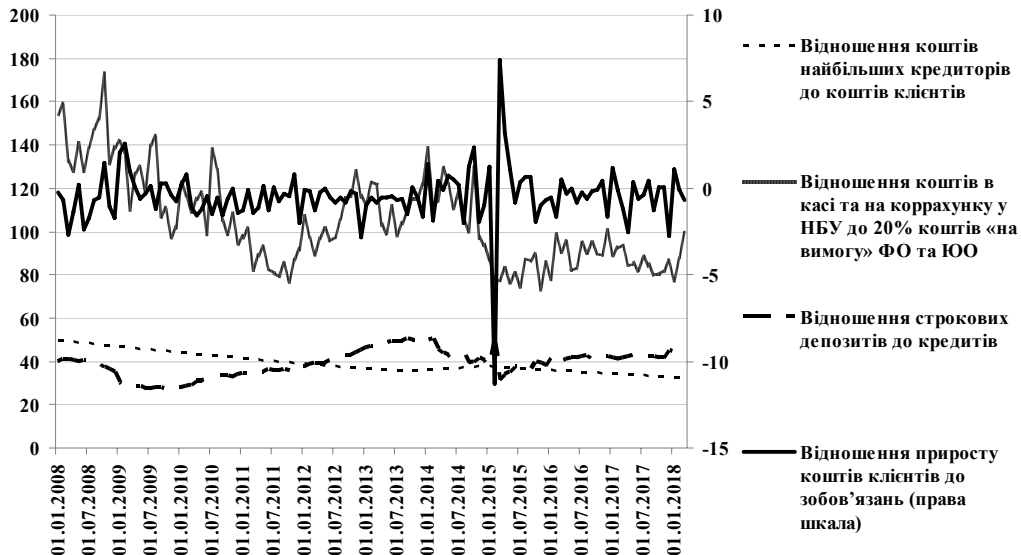

Рис. 3. Динаміка ліквідності банківської системи України за окремими показниками, %

Значення нормативу миттєвої ліквідності для банківської системи України значно перевищують необхідні, що дозволяє зробити висновок про надлишок запасу ліквідності. Можемо помітити тенденцію до зростання нормативу, що особливо характерно для 2016 року. Одночасно в 2014-му році його значення в середньому коливалося в діапазоні від 42,4 % до 54,15 %, найменше значення спостерігаємо станом на 01.06 — 42,4 %. Це явище зумовлене політичними та економічними чинниками, що спричинило відтік ліквідних ресурсів.

Індикатором, що вплинув на зменшення ліквідності банківської системи, є відтік депозитів. Динаміка співвідношення вкладів населення і капіталу фактично повторює тенденцію нормативу миттєвої ліквідності. У зв'язку із зниженням з 27,7% на 01.01.2016 до 24,2% станом на 01.03.2018, нормативне значення перевищується.

Наступним важливим фактором, що впливає на ліквідність, є кредитна політика. Логічним наслідком зниження рівня депозитів є максимізація доходу банків за рахунок кредитних операцій. За даними НБУ, впродовж аналізованого періоду (10 років) кількість наданих кредитів зростала. Слід зауважити, що з 2008 р. до початку 2018 р. кількість наданих кредитів зросла

на 655 млрд грн. При чому 80% такого приросту припадає на останні 5 років. Подібний неочікуваний приріст демонструє частка проблемних кредитів, яка на початку 2014 року становила 23,5% від загальної суми кредитів та 56,4% на кінець 2017 року. Одночасно, частка проблемних кредитів у загальному обсязі активів становить 32%, при нормі менше 10%. Частка проблемних активів, відповідно, становить 35% при нормі менше 30%.

Загалом банківська система України у 2017 р. встановила світовий рекорд за розміром проблемних кредитів (573,5 млрд грн). На думку експертів НБУ, "треба розуміти, що це оцінка проблемних кредитів за новими правилами, які почали діяти тільки з початку 2017 року" [4], що дещо згладжує гостроту ситуації. Протягом останніх 3-х кварталів обсяг проблемних кредитів зріс на 67,6 млрд та станом на 01.03.2018 становив 641 млрд грн. Проте, з огляду на аргументацію, НБУ подібні диспропорції вважаються у межах норми.

У зв'язку із неефективним кредитуванням банки нарощують портфель державних цінних паперів. Сукупна частка вкладень банків у цінні папери, що рефінансуються НБУ (ОВДП та депозитні сертифікати НБУ) на початок 2018 року становила 20,3% (порівняно з 2,4%

Таблиця 2. Матриця нормативних співвідношень

Показники	А	ГК	Ккр	ЦП	Кр	ПК	НА	К	Кк	З	Ккл	Д	ДВ
Активи (А)	0	-1	-1	-1	0	1	1	-1	0	0	0	0	0
Готівкові кошти в касі банків (ГК)	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Кошти на кореспондентських рахунках (Ккр)	1	0	0	-1	0	1	0	0	0	1	0	0	1
Цінні папери (ЦП)	1	0	1	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0
Кредити (Кр)	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	-1	0	-1
Проблемні кредити (ПК)	-1	0	-1	-1	0	0	0	-1	0	-1	-1	-1	-1
Неробочі активи (НА)	-1	0	0	-1	-1	0	0	-1	0	0	-1	-1	0
Капітал (К)	1	0	0	0	0	1	1	0	0	1	0	1	0
Кошти кредиторів (Кк)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-1	0	0
Зобов'язання (З)	0	0	-1	0	0	1	0	-1	0	0	0	0	0
Кошти клієнтів (Ккл)	0	0	0	0	1	1	1	0	1	0	0	0	0
Депозити (Д)	0	0	0	0	0	1	1	-1	0	0	0	0	1
Депозити на вимогу (ДВ)	0	-1	-1	0	1	1	0	0	0	0	0	-1	0

Таблиця 3. Темпи зростання показників, які використовуються для побудови динамічного індикатора ліквідності $U_i^2(t)$ по банківській системі, %

Показники/ рік	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Активи (А)	42,12	34,50	3,48	11,39	8,22	5,38	5,60	10,35	8,03	5,56	7,37
Готівкові кошти в касі банків (ГК)	13,44	6,72	6,20	17,46	9,76	17,01	12,03	-23,48	12,35	8,31	13,03
Кошти на кореспондентських рахунках (Ккр)	8,66	-1,94	-6,94	-4,11	23,81	11,09	25,27	-21,37	1,71	31,61	-8,04
Цінні папери (ЦП)	31,77	52,73	-7,96	58,87	7,58	21,90	21,89	11,02	-8,26	50,01	31,08
Кредити (Кр)	31,09	38,13	-2,10	1,73	8,60	-0,50	9,56	11,93	-3,42	0,78	5,47
Проблемні кредити (ПК)	44,77	-663,36	70,98	16,45	25,39	-10,65	38,69	31,40	10,01	8,78	25,53
Неробочі активи (НА)	46,90	-660,32	71,37	16,40	25,36	-10,70	38,74	30,22	10,37	10,03	24,62
Капітал (К)	18,45	35,13	4,40	12,23	9,08	6,26	6,47	11,17	8,86	-27,10	25,45
Кошти кредиторів (Кк)	16,32	10,14	-9,36	17,12	7,64	10,71	9,09	5,48	4,59	2,03	7,87
Зобов'язання (З)	12,66	34,41	3,35	11,26	8,09	5,25	5,47	10,22	7,90	9,13	4,85
Кошти клієнтів (Ккл)	36,99	15,71	-2,98	22,07	13,26	15,83	11,05	0,47	9,23	6,48	11,88
Депозити (Д)	41,15	16,00	-3,31	22,23	13,37	15,79	11,02	1,10	9,14	6,42	11,84
Депозити на вимогу (ДВ)	21,09	9,70	11,36	25,37	9,39	9,39	1,77	23,89	15,60	12,53	13,17

у 2008 році) чистих активів сектору. Нормативне значення за даним показником у розвинених країнах встановлено на рівні до 30%, але суттєві темпи росту за даним коефіцієнтом не є необхідними для сучасної банківської системи України. Значний обсяг вкладень у державні цінні папери може негативно вплинути на стійкість банківського сектору в умовах фінансової нестабільності (враховуючи зростання державного боргу).

Коефіцієнт співвідношення власного капіталу та активів показує загальний рівень фінансування активів за рахунок власного капіталу, тобто скільки грошових одиниць капіталу припадає на одну гривню активів. Значення цього коефіцієнта складало менше 10 % лише на початку 2017 року (9,8), але за рік коефіцієнт зріс на 2,4% та станом на 01.01.2018 становив 12,2%.

Відповідно до динаміки наведених показників, сучасна банківська система є ліквідною. Проте процес управління ризиком ліквідності банківських установ України посідає одне з вирішальних місць у забезпеченні її стабільно збалансованого рівня. Для об'єктивної оцінки процесу розрахунку динамічного індикатора має включати й інші важливі показники ліквідності (кошти в касі та на коррахунку у НБУ у співвідношенні з коштами "на вимогу" фізичних та юридичних осіб, приріст коштів клієнтів у співвідношенні з зобов'язаннями та ін.) (рис. 3).

У структурі зобов'язань банків найбільшою є питома вага коштів клієнтів. Відношення приросту коштів клієнтів до зобов'язань знаходиться у межах норми (за виключенням кінця 2014 — початку 2015 рр.) та в 2018 році становить -0,7%. Крім того, таке співвідношення є показовим при візуалізації довіри до банківської системи.

Відношення строкових депозитів до загальної суми кредитів перебуває на рівні 40% протягом останніх 4-х років. На тлі збільшення строкових депозитів на 8,4% та кредитів на 8,8% існує тенденція до зниження динаміки даного показника через постійно зростаючу частку проблемних кредитів.

Водночас підвищується частка залишків на кореспондентських рахунках, що свідчить про зростання обов'язкових резервних вимог НБУ. Показник співвідношення каси та коррахунку в НБУ до 20% коштів на вимогу зменшився лише на 10% після виведення з ринку 50% банків. Це означає, що коефіцієнт ліквідного покриття перевищується банками першої та другої груп та не виконується іншими.

Аналогічним чином зменшення кількості неплатоспроможних банків вплинуло на відношення коштів п'яти найбільших кредиторів банків до коштів клієнтів, що загалом має помірну тенденцію до зниження впродовж останніх 10 років (50% на 01.01.2008 та 32,7% на 01.01.2018), але нормативним значенням на цьому етапі не відповідає.

Таблиця 4. Результати збігів фактичних та нормативних співвідношень у 2008–2018 рр.

Показники / рік	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Активи (А)	-6	0	2	0	0	6	2	-2	-2	0	0
Готівкові кошти в касі банків (ГК)	-2	-2	0	0	2	2	2	-2	0	0	0
Кошти на кореспондентських рахунках (Ккр)	-3	-1	-3	-3	1	5	1	-3	-5	-1	-3
Цінні папери (ЦП)	-2	4	-2	4	-4	4	-2	0	-4	4	4
Кредити (Кр)	-1	-1	-3	1	1	3	-1	-1	1	1	1
Проблемні кредити (ПК)	-8	8	-6	0	-8	8	-8	-8	-8	-2	-4
Неробочі активи (НА)	-6	6	-4	-4	-6	6	-6	-6	-6	-4	-2
Капітал (К)	-3	3	1	-1	1	3	-1	1	-1	-3	5
Кошти кредиторів (Кк)	1	-1	1	1	1	1	1	-1	1	1	1
Зобов'язання (З)	-1	1	-1	-1	1	3	1	-1	-1	-1	-1
Кошти клієнтів (Ккл)	0	0	-2	2	0	4	0	-4	0	0	0
Депозити (Д)	-2	4	-2	-2	-2	2	-2	-2	-4	-2	-2
Депозити на вимогу (ДВ)	-3	-1	-5	-1	3	5	1	-3	-3	-3	-3
Сума	-36	20	-24	-4	-10	52	-12	-32	-32	-10	-4

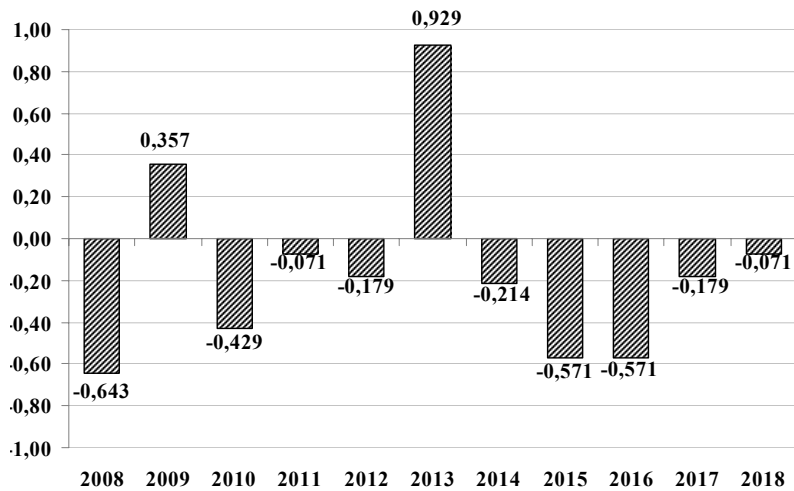

Рис. 4. Інтегральна оцінка ризику ліквідності банківської системи України

Другим важливим етапом процесу розрахунку динамічного індикатора ліквідності є інтерпретація обраних показників за темпами їх зростання та установлення динамічних співвідношень між ними.

За результатами аналізу динамічних співвідношень між показниками отримують матрицю нормативних співвідношень показників. Кожний елемент $m_{ij}^A(t)$ матриці нормативних співвідношень $M^A(t) = \{m_{ij}^A(t)\}_{k \times k}$ визначається так:

$$m_{ij}^A(t) \begin{cases} 1, \text{ якщо } i - \text{й показник повинен зростати швидше за } j - \text{й показник;} \\ -1, \text{ якщо } i - \text{й показник повинен зростати швидше за } j - \text{й показник;} \\ 0, \text{ якщо нормативне співвідношення між показниками не визначено.} \end{cases}$$

На основі аналізу наведених показників отримуємо матрицю нормативних співвідношень між показниками для оцінювання ліквідності банківської системи в умовах економічної нестабільності (табл. 2).

Наступним етапом процесу розрахунку динамічного індикатора ліквідності є формування для кожного моменту часу t матриці фактичних співвідношень темпів зростання показників $M^F(t) = \{m_{ij}^F(t)\}_{k \times k}$:

$$m_{ij}^F(t) \begin{cases} 1, \text{ якщо } I_i(t) > I_j(t) \text{ та } m_{ij}^A \neq 0, \\ -1, \text{ якщо } I_i(t) < I_j(t) \text{ та } m_{ij}^A \neq 0, \\ 0, \text{ якщо } I_i(t) = I_j(t) \text{ та } m_{ij}^A = 0, \end{cases}$$

де $I_i(t)$ — темп зростання i -го показника в момент часу t ;

$I_j(t)$ — темп зростання j -го показника в момент часу t ;

m_{ij}^A — елемент матриці фактичних співвідношень темпів зростання показників, що перебувають на перетині i -го рядка та j -го стовпця.

Темпи зростання кожного з показників протягом періоду 2008 — 2018 рр. наведено в таблиці 3.

Четвертим етапом процесу розрахунку динамічного індикатора ліквідності є формування матриці збігу фактичних та нормативних співвідношень темпів зростання показників $M^C(t) = \{m_{ij}^C(t)\}_{k \times k}$:

$$m_{ij}^C(t) \begin{cases} 1, \text{ якщо } m_{ij}^A(t) = m_{ij}^F(t) \text{ та } m_{ij}^A \neq 0, \\ -1, \text{ якщо } m_{ij}^A(t) = m_{ij}^F(t) \text{ та } m_{ij}^A \neq 0, \\ 0, \text{ якщо } m_{ij}^A = 0. \end{cases}$$

У процесі розрахунку (табл. 4) виявлено досить високу залежність банківської системи від проблемних кредитів та неробочих активів протягом кожного періоду t .

На п'ятому, заключному, етапі процесу розрахунку динамічного індикатора ліквідності як співвідношення кількості збігів нормативних і фактичних співвідношень до кількості нормативних співвідношень за модулем $U_t^2(t)$:

$$U_t^2(t) = \sum_{ij} m_{ij}^C(t) / \sum_{ij} m_{ij}^A(t)$$

для всіх 2, 3, ..., T.

Динамічний індикатор ліквідності є мірою близькості фактичного і нормативного упорядкування показників ліквідності і платоспроможності банку і кількісно характеризує ризик ліквідності. Динамічний індикатор набуває значення в межах від "-1 до 1. Якщо в певний момент часу динамічний індикатор ліквідності набуває значення 1, то це свідчить про те, що усі нормативно встановлені співвідношення показників фактично виконуються. І, навпаки, якщо дорівнює "-1, то це означає, що фактичний порядок показників повністю протилежний нормативному. Від'ємні значення динамічного індикатора ліквідності в окремі звітні періоди пояснюються обмеженістю фінансових ресурсів для підтримання на необхідному рівні динаміки показників [2].

$$U_t^2(t)_{2008} = -36/56 = -0,643$$

$$U_t^2(t)_{2009} = 20/56 = 0,357$$

$$U_t^2(t)_{2010} = -24/56 = -0,429$$

$$U_t^2(t)_{2011} = -4/56 = -0,071$$

$$U_t^2(t)_{2012} = -10/56 = -0,179$$

$$U_t^2(t)_{2013} = 52/56 = 0,929$$

$$U_t^2(t)_{2014} = -12/56 = -0,214$$

$$U_t^2(t)_{2015} = -32/56 = -0,571$$

$$U_t^2(t)_{2016} = -32/56 = -0,571$$

$$U_t^2(t)_{2017} = -10/56 = -0,179$$

$$U_t^2(t)_{2018} = (-4:56) \cdot 100 = -0,071.$$

Найнижче від'ємне значення показника було зафіксовано в 2008 р. — "-0,643, тобто в момент кризи ризик ліквідності був високий, однак залишався певний

запас до критичного значення "-1". Подібна ситуація спостерігається у 2015—2016 рр. (-0,571), коли система в черговий раз продемонструвала власну хиткість та зазнала впливу як екзогенних, так і ендегенних чинників (рис. 4). На фоні падіння кредитної активності та погіршення якості кредитних портфелів банки накопичували збитки у зв'язку із скороченням операційних прибутків і вимушеним додатковим формуванням резервів. На тлі низького припливу депозитів і дій регулятора по посиленню політики формування обов'язкових резервних вимог, багато банків зіткнулися з кризою ліквідності [5].

Спираючись на дані рисунка 4, можемо зауважити, що на сучасному етапі циклічного розвитку банківська система знаходиться на стадії піднесення. Більшість взятих до уваги співвідношень нормативних значень по всім показникам у 2018 році (-0,071) виконуються на рівні 2011 року. Тому для зниження ризику ліквідності на стадії спаду на рівні НБУ слід розробляти прогностичні значення ризику ліквідності та провадити відповідні заходи щодо його мінімізації.

ВИСНОВКИ

Таким чином, у зв'язку із загостренням кризових явищ в економічній та фінансовій сфері існує потреба значного удосконалення існуючої практики оптимізації ліквідності банківської системи України. Виходячи з наявних методик, на рівні НБУ важливо переглянути існуючі стратегічні напрями щодо управління рівнем ліквідності у відповідності з наявними загрозами та ризиками. Зокрема, альтернативною моделлю, яка враховує специфіку інтеграції України до світового фінансового простору, може стати оцінка інтегрального ризику ліквідності для вітчизняної банківської системи на основі запропонованих у цьому дослідженні показників.

Література:

1. Вожжов А. Використання змінної частини поточних пасивів банків як інвестиційний ресурс // Вісник НБУ. — 2003. — № 12. — С. 18—21.
2. Карчева Г.Т. Сучасні підходи до управління ризиком ліквідності банків / Г.Т. Карчева, С.В. Запорожець, В.Ю. Чібісова // Глобальні та національні проблеми економіки. — №7. — 2016. — С. 686—691.
3. Примостка Л.О. Управління банківськими ризиками: навч. посіб. / Л.О. Примостка, П.М. Чуб, Г.Т. Карчева та ін.; За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л.О. Примостки. — КНЕУ, 2007. — 600 с.
4. Погані кредити в банках зросли до 57% — чи ні? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2017/06/26/626441/>
5. Стукан І.Ю. Оцінка ризику ліквідності банківської системи України / Статистичне та експертно-аналітичне забезпечення управління сталим розвитком економіки і соціальної сфери: збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції. — Чернівці: ЧНТУ, 2017. — 122 с.
6. Ganley J. (2015). Surplus Liquidity. Implications for Central Banks Lecture. Series no.3, Centre for Central Banking Studies Bank of England, available at: http://www.bankofengland.co.uk/education/ccbs/handbooks_lectu.res.htm

7. Grey S. (2006), Central Bank management of surplus liquidity / Handbooks in Central Banking Lecture Series no.6, available at: http://www.bankofengland.co.uk/education/ccbs/handbooks_lectures.htm

8. Levitt Th. (1983) The Globalization of Markets // Harvard Business Review 61 (May/June 1983), available at: <http://hbr.org/product/globalization-of-markets/an/83308-PDF-ENG>

9. Schmukler S. Financial Globalization: Gain and Pain for Developing countries // Economic Review. — Second Quarter 2004. — Federal Reserve Bank of Atlanta. — 2004. — 83 p.

10. Duttweiler R. Managing liquidity in banks. A top down approach. — A John Wiley & Sons Ltd, 2009. — 286 p.

References:

1. Vozhzhov, A. (2003), "The use of variable current liabilities of banks as investment resource", Visnyk NBU, vol. 12, pp. 18—21.
2. Karcheva, H.T. Zaporozhets, S. V. and Chibisova, V. Yu. (2016), "Modern approaches to managing liquidity risk of banks", Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky, vol. 7, pp. 686—691.
3. Prymostka, L. O., Chub, P.M. and Karcheva, H.T. (2007), [Bank risk management], KNEU, Kyiv, Ukraine.
4. Repko, M. (2017), "Bad credit in banks has grown to 57% — yes or not?", available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2017/06/26/626441/> (Accessed 20 April).
5. Stukan, I. Iu. (2017), "Assessment of liquidity risk of Ukrainian banking system". Statystychne ta ekspertno-analitychne zabezpechennia upravlinnia stalym rozvytkom ekonomiky i sotsialnoi sfery: zbirnyk materialiv III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii [Statistical and expert-analytical support for the management of sustainable development of the economy and social sphere: a collection of materials of the III International scientific and practical conference], ChNTU, Chernihiv, Ukraine.
6. Ganley, J. (2015), "Surplus Liquidity". Implications for Central Banks Lecture. Series no.3, Centre for Central Banking Studies Bank of England", available at: http://www.bankofengland.co.uk/education/ccbs/handbooks_lectu.res.htm (Accessed 20 April).
7. Grey, S. (2006), "Central Bank management of surplus liquidity", Handbooks in Central Banking Lecture, vol.6, available at: http://www.bankofengland.co.uk/education/ccbs/handbooks_lectures.htm (Accessed 20 April).
8. Levitt, Th. (1983), "The Globalization of Markets", Harvard Business Review, vol. 61, available at: <http://hbr.org/product/globalization-of-markets/an/83308-PDF-ENG> (Accessed 20 April).
9. Schmukler S. (2004), Financial Globalization: Gain and Pain for Developing countries, Economic Review. Second Quarter 2004, Federal Reserve Bank of Atlanta, Atlanta, USA.
10. Duttweiler, R. (2009), Managing liquidity in banks. A top down approach, A John Wiley & Sons Ltd, Hoboken, New Jersey.

Стаття надійшла до редакції 20.04.2018 р.